

UKJ konsortio?

Ari Muhonen

28.8.2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KIRJASTO

Missä olemme nyt

- Valmistelua noin kolme vuotta
- Avoimen lähdekoodin järjestelmä: KUALI Ole, Koha
 - vai sittenkin ostettu järjestelmä: Alma,
- Vaatimusmäärittelyn runko
 - "toiveiden tynnyri"
- UKJ Kustannustenjakotyöryhmä
 - kustannustenjakomalli
 - myöhemmin mukaan tulevien maksuosuus
 - hallintomalli
- Voyagerin tilanne; milloin on pakko vaihtaa järjestelmää?
- Epäröinti jatkon suhteen

Päätöksentekotyhjiö

- UKJ ohjausryhmän johdolla on tehty erinomaista työtä
 - mutta mandaatti päättyy tämän vuoden lopussa
 - vain valmisteluelin
- Kellään ei ole tällä hetkellä valtaa tehdä yhteisiä päätöksiä
- Rahoitusongelma: miten saamme rahoitusta jatkoa varten?
- Tarvitsemme siis yhteisen elimen, joka voi päättää asioista, siksi esitys konsortioista

Miksi konsortio?

- Selvityksen mukaan paras toimintamalli
- Tuttu Linnea2:sta ja AMKITista
- Jokainen voi päättää mukana olostaan / irtautumisestaan
- Konsortio päättää itse omasta toiminnastaan mukaan lukien säännöt, päätöksentekomalli ja budjetti
- Mahdollistaa nopeamman etenemisen kuin muut vaihtoehdot

Konsortio

- koostuu aidosti tasavertaisista jäsenistä
 - Kansalliskirjasto on halutessaan yksi niistä
- voi tehdä itseään koskevia päätöksiä
- käyttää rahaa itse päättämällään tavalla
- tarvitsee kuitenkin jonkin tahon, joka voi toimia oikeushenkilönä (sopimusten teko ym.)
- hankkii parhaaksi katsomansa ohjelmiston parhaaksi katsomaltaan taholta

Konsortio vs. aiesopimus/ilmoittautuminen

Konsortio

- ▣ kaikille avoin
- ▣ mukana aidosti sitoutuneet tahot
- ▣ toimija
- ▣ päätösvalta jäsenillä
- ▣ voi toimia heti
- ▣ järjestää itselleen rahoituksen
- ▣ voi ostaa työtä tai teettää jäsenillään

Aiesopimus/ilmoittautuminen

- ▣ kaikille avoin
- ▣ mukana kiinnostuneet tahot
- ▣ kiinnostuksen ilmaus
- ▣ ei päätösvaltaa
- ▣ voi valmistella heti
- ▣ miten päätetään rahoitus?
- ▣ ”vapaaehtoistyö”

Aikatauluvertailu (yksi ajatusmalli)

Konsortio

- konsortio valmis 2014
- vaihtoehtojen tarkastelu kevät 2015
- päätös järjestelmästä loppukevät 2015
- (mahdollisuus irtautua konsortiosta / liittyä konsortioon)
- rahoituksen tarkastelu kesä 2015
- budjetit syksy 2015
- toteutus 2016 ->

Aiesopimus/ilmoittautuminen

- aiesopimus valmis 2014
- vaihtoehtojen tarkastelu kevät 2015
- konsortion teko syksy 2015
- päätös järjestelmästä kevät 2016
- budjetit syksy 2016
- toteutus 2017 ->

Konsortiosopimusluonnos

Ari Muhonen

28.8.2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KIRJASTO

Sopimuksen tarkoitus

- Sopimusosapuolet
 - mukaan tulevat tahot
- Sopimuksen tarkoitus
 - perustetaan konsortio
- Sopimuksen kohde
 - kirjastojärjestelmän toteuttaminen

Konsortioon liittyminen

- Myöhemmässä vaiheessa mikä tahansa kirjasto voi liittyä yleiskokouksen päätöksellä
- Uusi jäsen maksaa liittymismaksun
 - eli osuutensa siihenastisista kehittämis-
kustannuksista sovitun kaavan mukaisesti
- Uusi jäsen maksaa osuutensa konsortion taloussuunnitelman mukaisista liittymisvuoden kustannuksista liittymisestä alkaen

Sopimuksesta irtautuminen / erottaminen

- konsortion jäsen voi irtautua ilmoittamalla siitä kirjallisesti johtoryhmälle
- irtisanoutumisaika on 6 kk
- irtisanoutunut vastaa itse irtautumiskustannuksista

Jäsenen irtisanominen

- Konsortion yleiskokous voi irtisanoa jäsenen painavasta syystä, esimerkiksi
 - sopimuksen rikkominen
 - maksuosuuksien laiminlyöminen

Organisaatio ja päätöksenteko

- Päätöksiä tekevät
 - yleiskokous
 - johtoryhmä
- Konsortio voi nimetä asiantuntijaryhmiä
 - esittelyoikeus
- Konsortion hallinto hoidetaan erikseen sovittavan oikeushenkilön kautta
 - vaihtoehtoja on monia

Yleiskokous

- Vähintään kaksi kertaa vuodessa
- päätösvaltainen, kun vähintään puolet konsortion jäsenistä on edustettuna
- Yleiset tehtävät
 - laajakantoiset asiat, esim. järjestelmän rakenne
 - uudet jäsenet / erottaminen
 - konsortiosopimuksen muuttaminen
 - toiminta- ja taloussuunnitelma, seuranta
 - kustannustenjako

Päätöksentekomalli

- Yhteistyösopimuksen allekirjoittaneet tahot ovat mukana konsortion (jos yhteistyö sellaiseksi nimitetään) päätöksenteossa
 - "ne päättävät, jotka saavat vuotuisen laskun konsortiolta"
- Päätökset enemmistöpäätöksinä
 - yksimielisyyden vaatiminen kaikissa päätöksissä jäykistää päätöksentekoa liikaa
 - mutta huolehditaan sekä isojen että pienten kirjastojen tasapuolisesta kohtelusta
- Kolme päätöksenteon tasoa
 - yleiskokous
 - johtoryhmä
 - asiantuntijaryhmät

Päätöksenteko

- Päätöksen tekemiseksi tarvitaan enemmistö (esimerkiksi 75%) äänestyksessä mukana olevista
 - konsortion jäsenistä
 - rahoitusosuuksista
- Jos siis päätöksestä joudutaan äänestämään, jokaisella konsortion jäsenellä on
 - yksi ääni, kun lasketaan konsortion jäsenten ääniä
 - rahoitusosuuden mukainen äänimäärä, kun lasketaan rahoitusosuuden mukaisia ääniä
- Edellinen antaa edun pienille kirjastoille, jälkimmäinen suurille, mutta molemmat tarvitaan päätöksen läpimenoon

Johtoryhmä

- Puheenjohtaja ja kuusi jäsentä, yleiskokous valitsee, on edustavasti konsortion erilaiset jäsenet edustettuna
 - mutta EI kiintiöitä!
- Valitsee itselleen varapuheenjohtajan ja kutsuu sihteerin
- Toimikausi 2 kalenterivuotta
- Vuosittain valitaan puolet jäsenistä. puheenjohtaja joka toinen vuosi
- Yksi henkilö voi olla enintään 2 kautta peräkkäin johtoryhmän jäsen
- Kokoontuu tarpeen mukaan

Johtoryhmän tehtävät

- valmistelee yleiskokoukset ja asiat
- kehittää konsortiota ja kirjastojärjestelmää yleiskokouksen antamien raamien puitteissa
- vastaa konsortion taloudenpidosta
- asettaa ja lopettaa asiantuntijaryhmät
 - esittelyvalta
- puheenjohtaja ja/tai varapuheenjohtaja edustaa konsortiota neuvotteluissa

Kustannustenjakokriteerien kokonaisvaikutus

Toiminto	Pros. osuus
Bib-tietueiden lukumäärä	30
Niteiden lukumäärä	21
Aktiivisten asiakkaiden määrä	12
Lainat ja uusinnat	12
Aineistokustannukset	10
Kaikkien kesken tasan jaettava osuus	15

- Kehittämisvaiheessa pitää varmistaa, että eri sektorien tilastoluvut ovat yhteismitallisia
- Yleiset kirjastot eivät tilastoi bib-tietueiden lukumäärää, se on arvioitava niteiden perusteella
 - keskiarvoksi on laskettu 3,88 nidettä per tietue

Loppulauseet

- Erimielisyyksien ratkaiseminen
- Sopimuksen voimassaolo

1. Kustannustenjakomalli

- Mahdolliset periaatteet kustannustenjaolle
 - maksukyky (eli budjettiperusteinen)
 - herätti kentällä kovasti vastustusta
 - aiheuttamisperiaate (eli käyttäjä maksaa)
 - suuri osa kustannuksista on työtä, jota ei voi kohdistaa tiettyyn toimintoon tai moduliin
 - todellisia aiheuttamiskustannuksia hyvin vaikea saada selville
 - **hyötyperiaate**
 - maksetaan potentiaalisesta hyödystä kirjastolle
 - mittarit löydettävissä
 - toiminnoittainen jaottelu mahdollinen

Yleiset periaatteet

- Mallia käytetään yhteenliittymän vuotuisen kustannusarvion jakamiseksi mukana oleville kirjastoille
- Malli on mahdollisimman läpinäkyvä
- Luvut on saatavissa tilastoista
- Kaksitasoinen malli
 - toiminnoittainen hyöty suhteessa kokonaisuuteen
 - kunkin toiminnon sisäiset kriteerit

Malli

Toiminto	Pros. osuus
Kuvailu ja kokoelmien hallinta (Melinda)	40
Hankinta (ml. elektroniset aineistot)	15
Aineistojen käytönhallinta ja logistiikka	35
Taustajärjestelmät	10

- Prosenttiosuudet kuvaavat toimintojen hyötyä suhteessa koko järjestelmään
 - arvio, kun mitattavia lukuja ei ole käytettävissä
- Taustajärjestelmät ovat kaikkien toimintojen yhdessä käyttämiä moduuleja
 - summa jaetaan tasan kaikkien osallistujien kesken

Kustannustenjakokriteerit toiminnoittain

- Kuvailu ja kokoelmien hallinta (kokonaisvaikutus)
 - bib-tietueiden lukumäärä 100% (kok.v. 40%)
- Hankinta
 - aineistokustannukset 100% (kok.v. 15%)
 - mukaan lukien elektroniset aineistot
- Aineistojen käytönhallinta ja logistiikka
 - aktiivisten asiakkaiden määrä 33% (kok.v. 12%)
 - lainat ja uusinnat 34% (kok.v. 12%)
 - niteiden lukumäärä 33% (kok.v. 11%)
- Taustajärjestelmät (kok.v. 10%)

Kustannustenjakokriteerien kokonaisvaikutus

Toiminto	Pros. osuus
Bib-tietueiden lukumäärä	40
Aineistokustannukset	15
Aktiivisten asiakkaiden määrä	12
Lainat ja uusinnat	12
Niteiden lukumäärä	11
Kaikkien kesken tasan jaettava osuus	10

- Kehittämisvaiheessa pitää varmistaa, että eri sektorien tilastoluvut ovat yhteismitallisia
- Yleiset kirjastot eivät tilastoi bib-tietueiden lukumäärää, se on arvioitava niteiden perusteella
 - keskiarvoksi on laskettu 3,88 nidettä per tietue

2. Myöhemmin mukaan tulevien kirjastojen osuus kehittämiskuluista

- Kaikki kirjastot eivät lähde ensimmäisessä vaiheessa mukaan kehittämään uutta kirjastojärjestelmää
- Tarvitaan mekanismi, jolla kirjasto pääsee myöhemmin mukaan yhteistyöhön
- Myöhemmin mukaan tulevien pitää maksaa osuus kehittämiskustannuksista
- Summa ei kuitenkaan saa nousta niin suureksi, että se estää mukaan tulon

Malli myöhäisille mukaan tulijoille

- Lasketaan mukaan tulevan kirjaston osuus vuotuismaksusta kustannustenjakomallin mukaisesti
- Lasketaan kirjaston prosenttiosuuden mukainen osuus siihenastisista kehittämiskustannuksista vuosittain
- Vähennetään kehittämiskuluista poistokertoimen mukainen osuus
 - kerroin kuvaa investoinnin "arvon" alenemista sekä sitä hyötyä, jonka jo mukana olevat kirjastot ovat investoinnistaan saaneet
 - esimerkkilaskelmassa tämä on 40%

Esimerkki

- Kirjasto "Lib" haluaa mukaan neljäntenä vuotena kehittämisen aloituksesta
- Kustannustenjakomallin mukainen osuus kokonaiskustannuksista on 1,5%
- Kolmen ensimmäisen vuoden kehittämiskustannukset ovat 500 000 euroa vuodessa, yhteensä 1,5 miljoonaa euroa
- Sovittu vuotuinen poistoprosentti on 40
- Laskelma seuraavalla kalvolla

Laskuesimerkki

- Osuus yhden vuoden kehittämiskuluista $1,5\% \cdot 500000$ euroa = 7500 euroa
- Vuotuinen kulu miinus poisto ($1 - 0,4 = 0,6$)
 - ensimmäinen vuosi $0,6 \cdot 0,6 \cdot 0,6 \cdot 7500 = 1620$ e
 - toinen vuosi $0,6 \cdot 0,6 \cdot 7500 = 2700$ e
 - kolmas vuosi $0,6 \cdot 7500 = 4500$ e
- Osuus kehittämiskuluista $1620 + 2700 + 4500 = 8820$ euroa
 - tällä summalla siis pääsee kirjasto Lib mukaan yhteistyöhön
 - kirjasto Lib maksaa tämän lisäksi oman osuutensa neljännen vuoden toimintakuluista

Kehittämiskulun maksamisesta

- Myöhemmin mukaan tuleva kirjasto maksaa oman osuutensa kehittämiskuluista konsortiolle, ei palautuksena yksittäisille kirjastoille
- Summa kerryttää konsortion kassaa, jolloin vastaavalla summalla voidaan pienentää mukana olevien kirjastojen maksuosuutta vuotuisista menoista
- Tällä tavalla aiemmin mukana olevat kirjastot saavat hyödyn ilman suurta laskutusrumbaa

3. Hallintomalli

- Juridiset mallit
 - yhteistyösopimus
 - vastaa pitkälti nykyistä konsortiomallia
 - sidosyksikköhankinta
 - perustetaan erillinen yksikkö, joka toimisi hankkeessa mukana olevien tahojen sidosyksikkönä (osuuskunta, osakeyhtiö)
 - T&K palveluhankinta
- Kaikki yllä olevat vaihtoehdot ovat käytettävissä
- **Suositus: yhteistyösopimus**
 - ei tarvitse perustaa erillistä yksikköä
 - sopimuksen sisältö joustavammin muutettavissa kuin sidosyksikön toiminta

Päätöksentekomalli

- Yhteistyösopimuksen allekirjoittaneet tahot ovat mukana konsortion (jos yhteistyö sellaiseksi nimitetään) päätöksenteossa
 - "ne päättävät, jotka saavat vuotuisen laskun konsortiolta"
- Päätökset enemmistöpäätöksinä
 - yksimielisyyden vaatiminen kaikissa päätöksissä jäykistää päätöksentekoa liikaa
 - mutta huolehditaan sekä isojen että pienten kirjastojen tasapuolisesta kohtelusta
- Kolme päätöksenteon tasoa
 - yleiskokous
 - johtoryhmä
 - asiantuntijaryhmät

Päätöksenteko

- Päätöksen tekemiseksi tarvitaan enemmistö (esimerkiksi 75%) äänestyksessä mukana olevista
 - konsortion jäsenistä
 - rahoitusosuuksista
- Jos siis päätöksestä joudutaan äänestämään, jokaisella konsortion jäsenellä on
 - yksi ääni, kun lasketaan konsortion jäsenten ääniä
 - rahoitusosuuden mukainen äänimäärä, kun lasketaan rahoitusosuuden mukaisia ääniä
- Edellinen antaa edun pienille kirjastoille, jälkimmäinen suurille, mutta molemmat tarvitaan päätöksen läpimenoon

Yleiskokous

- Päättää kaikki keskeisimmät asiat johtoryhmän esittelystä
 - sopimukset
 - toimintasuunnitelma, budjetti ja muut hallinnolliset päätökset
 - henkilövalinnat
 - uusien jäsenten hyväksyminen ja maksuosuus
 - *järjestelmää koskevat keskeiset päätökset, esimerkiksi*
 - *vaatimusmäärittely*
 - *järjestelmän räätälöinti*
 - *aikataulut*

Johtoryhmä

- Edustava otos konsortion jäsenistä (ei sektorikohtaisia kiintiöitä)
 - valmistelee asiat yleiskokoukselle
 - hoitaa juoksevat asiat
 - asiantuntijaryhmien koordinointi
 - käytännön ongelmien ratkaisu
 - moduulikohtaisten päätösten teko yleiskokouksen antamien raamien puitteissa

Moduulikohtaiset asiantuntijaryhmät

- Yksityiskohtaisten suunnitelmien valmistelu
 - > johtoryhmään
- Koodareiden toimien suunnittelu yhdessä koodareiden kanssa

Lopuksi

- Meillä on positiivinen lähtökohta yhteistyölle
- Rakennamme aivan uutta yhteistyösopimusta
- Kukin kirjasto pohtii tykönään, osallistuuko se yhteistyöhön heti, myöhemmin vai ei lainkaan

